

Streszczenie

Celem rozprawy była analiza, w świetle uregulowań prawnych w latach 2013–2020, funkcjonowania rad seniorów w Polsce, jako źródeł informacji o oczekiwaniach, potrzebach i możliwościach rosnącej w siłę grupy społecznej – osób starszych, a także próba zweryfikowania otwartości i zakresu, w jakim seniorzy podejmują się nowej roli – współtwórców polityki senioralnej, w kontekście lokalnym.

Podjęta w pracy problematyka osób starszych jako współtwórców polityki senioralnej w zakresie funkcjonowania rad seniorów w Polsce – zagadnienia względnie nowego, dotychczas naukowo częściowo tylko zbadana, stała się koniecznym dopowiedzeniem do całości działań państwa, samorządu lokalnego i organizacji pozarządowych, działających na rzecz osób starszych. Aktywność rad seniorów jest zagadnieniem istotnym przede wszystkim dla ludzi starszych, jako beneficjentów polityki senioralnej, ale także dla szeroko rozumianego środowiska lokalnego i regionalnego oraz dla centralnej polityki społecznej adresowanej do osób starszych i starzejącego się społeczeństwa, uwzględniając zwłaszcza dokonujące się przemiany demograficzne w Polsce.

Podstawą tej pracy był autorski projekt badawczy o charakterze teoretycznym i empirycznym, który można umiejscowić na pograniczu pedagogiki i jej subdyscyplin, w tym geragogiki i pedagogiki społecznej, a także innych dyscyplin naukowych m.in.: socjologii, psychologii i filozofii, nauk o kulturze i religii, ekonomii, nauk o polityce i administracji oraz informatyki.

Zastanawiając się nad wyborem odpowiedniej strategii badawczej, poddano analizie wiele opracowań metodologicznych i studiów teoretyczno-empirycznych, w wyniku której zdecydowano się na podejście łączące strategie ilościowe z jakościowymi, wykorzystując jednocześnie triangulację. W przeprowadzonych badaniach triangulacja obejmowała: kwerendę źródeł, analizę dokumentów: opracowań statystycznych, urzędowych, instytucjonalnych (uchwały, rozporządzenia, statuty, regulaminy, sprawozdania statystyczne i opisowe, programy działania, itp.), metody ilościowe (pozytywistyczne, normatywne) oraz metody jakościowe (związane z paradygmatem interpretatywnym), opierając się na uznaniu podmiotowości i kompetencji badanych osób (przewodniczących rad seniorów), uznając je jednocześnie za współuczestników procesu badawczego.

Zastosowano następujące techniki badawcze: badania ankietowe (badania ilościowe) oraz technikę wywiadu jakościowego, częściowo ustrukturyzowanego. Realizacji badań

posłużyły dwa samodzielnie skonstruowane narzędzia badawcze: kwestionariusz ankiety oraz kwestionariusz wywiadu, których potrzeba wykorzystania w badaniach własnych wynikała z postawionych problemów badawczych i specyfiki badanych zjawisk. Wybór metod, technik i narzędzi badawczych podyktowany był próbą całościowego ujęcia i przeanalizowania zebranego materiału oraz pełnego uchwycenia badanej rzeczywistości społecznej.

Badania ilościowe zrealizowano metodą CAWI, z wykorzystaniem narzędzia online LimeSurvey; uzyskano 229 uzupełnionych ankiet. W badaniach jakościowych, w formie wywiadów udział wzięło 15 osób – przewodniczących lub innych zaangażowanych członków rad seniorów. Podczas analizy materiału, zgromadzonego w trakcie wywiadów, wykorzystano metodologiczną perspektywę brikolażu, łączącą poszczególne rodzaje technik analitycznych.

Rozprawa ma charakter teoretyczno-empiryczny. Struktura tej pracy objęła następujące elementy: wprowadzenie, trzy rozdziały teoretyczne, część metodologiczną oraz rozdział poświęcony analizie rezultatów badań własnych z częścią praktyczno-wdrożeniową, którą zakończyła autorska typologia rad seniorów, obejmująca następujące grupy rad: eksperckie (model wzorcowy, emancypacyjny); dekoratywne (model fasadowy); instrumentalne (model techniczny); pozorne (model iluzorycznej efektywności, rekonstruujący); bezradne (model dobrych chęci); deficytowe (model braku). Pracę zamknęły: wykaz wykorzystanych źródeł, spis tabel, wykresów i rysunków oraz aneks obejmujący zastosowane narzędzia badawcze.

Słowa kluczowe: aktywne starzenie się, gerontologia, polityka samorządowa, polityka senioralna, gminne rady seniorów, starsi ludzie, starość, partycypacja społeczna, zmiany demograficzne

Summary

The aim of the dissertation was to analyze, in the light of legal regulations (in the years 2013–2020), the functioning of senior citizens councils in Poland as sources of information about the expectations, needs, and opportunities of a growing social group – the elderly, as well as to attempt to verify the openness and extent to which seniors take on a new role – that of co-creators of senior policy in the local context.

The present dissertation deals with the issue of the elderly as the co-authors of the seniors' policy, in the context of the operation of senior citizens councils in Poland - a relatively new issue, so far not fully explored scientifically, which seems to be a necessary addition to the overall activities of the state, the local government and non-governmental organizations working for the benefit of the elderly. The activity of senior councils is an important issue mainly for the elderly, as the beneficiaries of senior citizen policy, but also for the broadly understood local and regional environment and the central social policy addressed to seniors and the aging society, especially taking into account the demographic changes in Poland.

The dissertation is based on the present author's theoretical and empirical research project, which can be placed on the border between pedagogy and its sub-disciplines (including geragogy and social pedagogy), as well as other scientific disciplines such as sociology, psychology and philosophy, cultural and religious sciences, economics, political and administrative sciences, and computer science.

Reflecting on the choice of an appropriate research strategy, numerous methodological studies and theoretical-empirical studies were analyzed, as a result of which an approach combining quantitative and qualitative strategies was decided upon with the use of triangulation. In the presented research triangulation included: the search for sources, desk research: statistical, official, and institutional studies (resolutions, regulations, statutes, bylaws, statistical and descriptive reports, action programs, etc.), quantitative methods (positivist, normative) and qualitative methods (related to the interpretative paradigm), based on the recognition of the subjectivity and competence of the researched people (chairs of senior citizens councils), while recognizing them as co-participants in the research process.

The following research techniques were used: survey research (quantitative research) and the technique of qualitative, semi-structured interview. The research was carried out using two original, self-constructed research tools: a survey questionnaire and an interview questionnaire, whose use resulted from the research problems and the specificity of the studied

phenomena. The choice of methods, techniques and research tools was dictated by an attempt to holistically capture and analyze the researched topic and to fully capture the studied social reality.

Quantitative research was carried out using the CAWI method with the use of LimeSurvey online tool; 229 completed questionnaires were obtained. The qualitative research, in the form of interviews, involved 15 people – chairs or other involved members of senior citizen councils. During the analysis of the material collected during the interviews, an eclectic bricolage perspective was used, freely combining different types of analytical techniques.

The dissertation is theoretical and empirical in nature and consists of the following elements: an introduction, three theoretical chapters, a methodological part, and a chapter devoted to the analysis of the present author's own research with a practical part, which is concluded by the present author's typology of senior citizens councils, including the following groups of councils: expert (reference model, emancipatory); decorative (facade model); instrumental (technical model); apparent (model of illusory effectiveness, reconstructive); helpless (model of good intentions); deficit (model of absence). The dissertation ends with references, a list of tables, charts and figures, and an appendix containing research tools.

Keywords: active ageing, gerontology, local government policy, senior policy, ageing policy, municipal senior citizens councils, municipal council of seniors, elderly people, old age, social participation, demographic changes

Title: The elderly as co-creators of senior policy. A pedagogical analysis of the functioning of councils of seniors in Poland.